

בנות 'בית יעקב' – מאנ"ש היו או 'מקורבות'...?

גם יוקשה:

אם פירושו של ר"נ נשען על הדוחק בהנחה שהיו לשבטים 'אחיות תאומות' – היה עליו לשלול במפורש ש'לא נולדו תאומות' – אלא כנעניות היו.

והביאור בכל זה:

בתיבות [ויבוא כל בניו] וכל בנותיו לנחמו' הוקשו לרש"י שני פרטים:

א. הרי מלבד דינה [ותאומת בנימין] לא מצינו 'ריבוי בנות' אצל יעקב?
ב. מדוע לא הוזכרו גם 'כלותיו' של יעקב שבאו בוודאי גם הן לנחמו?

ושתי שאלות אלו מתרצן לפי ר"י:

1. 'אחיות תאומות נולדו' – והן הן 'בנותיו'!
2. 'ונשאום' [השבטים] ממילא הן 'כלותיו'!

ומה שהוצרך לפירוש שני הוא:

[לא בגלל שלא מצינו במקרא שנולדו ליעקב 'בנות' נוספות – כי זה לא טעם מספיק לעקור תיבת 'בנותיו' ממשוטה! אלא:]

בגלל ההנחה ש'קיימו האבות כל התורה כולה קודם שניתנה' ובוודאי גם הנחילו זאת לבניהם, היתכן שיעברו על איסור 'אחותו מאב' – שהיא מעריות חמורות בתורה!?

בהשקפה ראשונה:

מעלת הפי' 'אחיות תאומות' הוא, כי אז יתפרש 'בנותיו' כפשוטו!

מעלת הפי' 'בנותיו-כלותיו' הוא, מפני שבכל התורה אין איזכור שהיו ליעקב בנות רבות [וכל בנותיו]

היפוך שיטותיהם?

מקובל שההבדל השיטתי בין ר"י ור"נ הוא:

ר' יהודה:

מדגיש שהפירוש יהא תואם לכללות הענין ומתעלם מאי התאמה לביטוי מילולי-פרטי

ר' נחמיה:

מחפש התאמת הפירוש לביטוי המילולי למרות שיסתור משמעות ההקשר הכללי.

אבל לפי הפרשנות הנ"ל נמצא

שר"י מתייחס יותר למשמעות המילולית של 'בנותיו' ור"נ תואם יותר לכללות העניין [שבכל פר' ויצא אין כל רמז ל'אחיות תאומות'] ומתעלם מהוצאת הפירוש המילולי 'בנותיו' מידי פשוטו!

שאלה נוספת:

מדוע הוצרך רש"י [בווישב] להוסיף תיבת 'ונשאום'? – די לומר ש'האחיות התאומות' הן הן 'בנותיו'!

ספר בראשית פרק נ

(יב) וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי לֹד בְּאֶשֶׁר צֹנָם: (ג)
וַיִּשְׂאוּ אֶתוֹ בְּנֵי אֲרָצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ
בְּמַעְרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה וְגו'..

רש"י על בראשית פרק נ פסוק יג
וישאו אתו בניו – ולא בני בניו סך כוס אל
ישאו מטתי לא איש מנרי ולא אחד מבניכם
קסה מבנות כנען אלא אתם...

משמע שברור לרש"י שהשבטים התחתנו עם בנות כנען – ויפלא: דלעיל עה"פ 'ויבוא כל בניו וכל בנותיו לנחמו' – שם פירש"י שני פירושים:

רש"י על בראשית פרק לז פסוק לה
(לה) וכל בנותיו – רבי יהודה אומר: אחיות תאומות נולדו עס כל קצט וקצט וקצט.

רבי נחמיה אומר: כנעניות היו אלא מהו וכל בנותיו כלותיו שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו:

כיצד יבאר רש"י הדיוק 'ולא בני בניו' לשיטת ר' יהודה ש'בני בניו' נולדו מאחיות-השבטים – ולא מבנות כנען?

נמצאו ר"י ור"נ לשיטתם:

ר' יהודה:

מעדיף המשמעות הכללית
שלא מצינו שהלכו למצא נשים אחרות
א"כ וודאי נשאו תאומותיהם

ר' נחמיה:

מעדיף המשמעות המילולית: 'וכל בנותיו'
שהיו שני סוגי 'בנות' [תאומות וכלות]

עפי"ז יובן למה בפרשתנו 'בניו ולא בני בניו'
מפרש רק לדעת ר' נחמיה

כי דיוקו מזה שתיבת 'בניו' [השנייה] מיותרת
דיוק שמתאים רק לר' נחמיה [מילולי]
אבל לר' יהודה שמדגיש כללות הענין
[לא יתכן שנשאו 'כנעניות']
יתפרש 'בניו' – בני בנים כבנים גם נשאו ארונו

ושמא תאמר:

שגם לר' יהודה – היה צריך יעקב לשלול נכדיו
מפני שהן בנות 'אחיותיהן מאב' [אחר מ"ת]

יש לומר:

אמנם גם 'כנעניות' וגם 'אחות מאב'
אינן אסורות עליהם
אבל 'כנעניות' פגמם ב'אפיים' [גם אם מותרות]
משא"כ 'אחיותיהם' אין באפיים פגם
כי אם רק שאסרתם תורה!
אבל טרם נאסרו – אין סיבה לשוללם!

ואף שגם איסורים שקודם מ"ת יש בהם
פגם בדקות

על פי קבלה – עריות שאני
שאיסורם בגלל דרגתם הנעלית
ולא ייקראו כל כלל ישראל - ממזרים

נמצא שמהדיוק 'גם זה לך בן' למד רש"י רק
על 'תאומה יתירה' אצל בנימין, אבל זה ש'עם
כל שבט נולדה תאומה' – זהו דבר פשוט
אצל רש"י [עוד בטרם למדנו ויבואו כל בנותיו
לנחמו] – מנין זאת לרש"י?!

אלא הביאור בזה:

מצינו שאצל האבות היה מופרך לקחת נשים
לבניהם מ'בנות כנען' ולכן שלחום לחפש
ממקום אחר!

ואילו השבטים לא מצינו שהלכו למדינות
אחרות לחפש נשים שאינן מבנות כנען!
בהכרח להניח שהשבטים נישאו ל'בנות כנען'
אבל הנחה זו מופרכת – הזלזלו במנהג האבות?

מכאן מוכח בפשט"מ:

שבועדאי נולדו עמם אחיות תאומות ונשאום
[כדעת ר' יהודה]

מדוע א"כ נזקק רש"י לפירוש שני?

משום שבפסוק נאמר 'וכל בנותיו'
כמה סוגי-בנות [כמו"כ גם 'וכל בניו']

כי ר' נחמיה

שולל רק את 'ונשאום'

אבל מסכים שנולדו גם אחיות-תאומות
לא עם כל שבט

א"כ באו לנחמו 'כל [סוגי] בנותיו'
גם הביולוגיות

וגם 'כלותיו' הכנעניות הקרויות 'בנות'

לכן הביא רש"י פירוש נוסף של ר"ב:
לשיטתו, השבטים לא התחתנו עם אחיותיהן
התאומות, אלא 'כנעניות היו' נשות השבטים!

[ובזה לא היה איסור, שהרי 'לא תתחתן במ' הוא
מטעם 'כי יסיר.. ועבדו אלקים אחרים' – אבל
בוודאי ה'כנעניות' שנשאו השבטים, פרשו
מאלילות, לא חל עליהן איסור (כמו עבר אשכול
וממרא)

ולשאלה מדוע לא הוזכרו גם 'כלותיו'
בתהליך הניחום, עונה ר"ב: שבתיתב 'בנותיו'
כלולות גם 'כלותיו' שגם הן קרויות 'בנות'!

תואם להבדל שיטתי נוסף ביניהם:

ר' יהודה:

מתייחס למשמעות הפשוטה שבפרשה
גם אם זה פוגע ב'כבודן של ישראל'

לכן פירש 'בנותיו' כפשוטו
אף שמשמע שלא נזהרו באחותו מאב

ר' נחמיה:

מתעלם מדוחק בפשט הכתוב
ובלבד שלא לפגוע בכבודן של ישראל
לכן מעדיף לידחק לפרש 'בנותיו' – כלותיו
ולא להניח שהשבטים נישאו ל'עריות'.

אבל עדיין תמוה:

עה"פ 'אל תיראי כי גם זה לך בן'

פירש"י

(יז) כי גם זה – נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו
עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין נולדה
תאומה יתירה.